

tasavvur

tekirdag ilahiyat dergisi | tekirdag theology journal

e-ISSN: 2619-9130

tasavvur, Aralık/December 2019, c. 5, s. 2: 837-870

Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Ahmed el-Behlül ve Hz.

Peygamber'e Methiyelerinde Muhteva

Ottoman Arabic Poet Ahmed el-Behlül and the Contents of His Eulogies to
Prophet Muhammad

Ahmet ŞEN

Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belâgatı Anabilim Dalı
Dr. Assistant Professor, Erzincan Binali Yıldırım University,
Faculty of Theology, Department of Arabic Language and al-Balagha
Erzincan/Turkey
ahsen5224@gmail.com

ORCID ID: orcid.org/0000-0003-4370-6962

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 22 Temmuz / July 2019

Kabul Tarihi / Date Accepted: 05 Kasım / November 2019

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2019

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Şen, Ahmet. "Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Ahmed el-Behlül ve Hz. Peygamber'e Methiyelerinde Muhteva". *Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi* 5/2 (Aralık 2019): 837-870.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/tasavvur> | <mailto:ilahiyatdergi@nku.edu.tr>

Copyright © Published by Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi,
İlahiyat Fakültesi / Tekirdag Namık Kemal University, Faculty of
Theology, Tekirdag, 59100 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

CC BY-NC-ND 4.0

Öz

17. yy. da Osmanlıların bir eyaleti olan Trablusgarb'da doğup büyüyen Ahmed b. Huseyn el-Behlûl, Mısır'ın önemli ilim adamlarından eğitim almış sonra memleketine dönmüştür. Osmanlı dönemi şairi Ahmed el-Behlûl, şairlik yönünün yanı sıra Akâid sahasında *Durretu'l-Akâid*, Fıkıh sahasında *el-Mu'ayyene* ve *el-Izziyye* ve Arap Dili ve Edebiyatı sahasında *el-Makâmetu'l-Vitriyye* gibi eserleri telif ederek çeşitli sahalarla ilgilenmiş bir âlimdir. Behlûl, *ed-Durru'l-Asfâ ve'z-Zebercedu'l-Musaffâ fi Medhi'l-Mustafâ* ismiyle meşhur divânını tamamıyla Hz. Muhammed'i (sav) medhe tahsis etmiştir. Başta Libya olmak üzere Kuzey Afrika'da meşhur olan Divan, Kâdî 'Îyâz'ın *el-'Iyâdiyye* isimli manzumesine yazılmış bir tahmis olup Arap alfabesinin 29 harfinin her biriyle başlayıp beşlemelerin sonlarını da yine aynı harfle bitirdiği 29 kasideden oluşur. Şair, divanında Hz. Peygamber'in (sav) doğumu, nesebi, güzel ahlakı ve şemâili, mucizeleri, şirkin onunla ortadan kalktığı, şefaati, peygamberler arasındaki üstünlüğü, yaşadığı kutsal mekânlar, O'na duyulan özlem, O'na, Ehli Beytine ve Ashabına salavât getirmenin önemi, O'nun günah ve hatadan kurtarıcı olması ve ümmeti olmanın ayrıcalığı konularına değinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili ve Belâgatı, Hz. Muhammed, Ahmed el-Behlûl, Osmanlı, Medih.

Abstract

Ahmed b. Huseyn el-Behlûl, who was born and raised in Tripoli, a province of the Ottomans in the 17th century, received education from the most important scholars of Egypt and then returned to his hometown. Ottoman poet Ahmed el-Behlûl is also a scholar who was interested in various fields. Behlûl has dedicated his entire divan (collected poems) known as *ed-Durru'l-Asfâ ve'z-Zebercedu'l-Musaffâ fi Medhi'l-Mustafâ* to the eulogy of Prophet Muhammad (pbuh). The Divan, which is famous in North Africa and particularly in Libya, is a cinquain written to Kâdî 'Îyâz's *el-'Iyâdiyye* poem and consists of 29 poems each of which begin with the 29 letters of the Arabic alphabet and each cinquain ends with the same letters. The poet mentions the Prophet Muhammad's (pbuh) birth, lineage, social ethics and good appearance, miracles, how polytheism ended with Him, intercession, His superiority among other

prophets, holy places where He lived, the yearning for Him, the importance of saying salawat on Him, on His Ahl al-Bayt (Family of the House) and companions, that He is the savior from sins and mistakes, and the privilege of being His ummah.

Keywords: Arabic Language and al-Balagha, Prophet Muhammad, Ahmed el-Behlûl, Ottoman, Eulogy.

Giriş

Medih teması ile yazılan şiirler Arap edebî çevresinde en çok ilgi gören manzum türlerdendir. Kabile, sevgili, şehir vb. varlıkların övülmesi Arap edebiyatında oldukça yaygındır. İslâm'ın gelişiyle medih türleri içinde Hz. Muhammed (sav) hakkında yazılan medihler ön plana çıkmıştır. Tarih boyu çeşitli değişimlerle beraber varlığını sürdüren bu medih türü, Osmanlılar döneminde de şairlerin ilgisini çekmiştir. 17. yy. da Osmanlıların bir eyaleti olan Trablusgarb'da doğup büyüyen Ahmed el-Behlûl, nazmettiği şiirlerinden oluşturduğu divanını Hz. Peygamber'i (sav) medhe tahsis etmiştir. Söz konusu medhiye yalnızca döneminde halk arasında rağbet görmekle kalmamış, aynı zamanda sonraki asırlarda Tunus ve Mısır gibi ülkelerde de şöhret kazanmıştır.¹

Ahmed b. Huseyn b. Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Ahmed, Kâid b. Ahmed b. Seyyid'n-Nâs el-Behlûl,² Trablusgarb'ta doğmuş ve büyümüştür.³ Mısır'ın önemli ilim adamlarından eğitim almış sonra memleketine dönmüştür.⁴

Ahmed el-Behlûl, Muhammed b. 'Abdülhafîz es-Sayd, Muhammed b. Câbir, Muhammed el-Meknî, Ahmed b. Nâsır el-Mağribî ed-Der'î, Ahmed Zerrûk gibi âlimlerden dersler almıştır.⁵ Mısırdaki hocaları ise, Ahmed el-

¹ Ahmed el-Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, nşr. Ahmed el-Kat'ânî (Trablusgarb: Mektebetü'n-Necâh, 2016), 6.

² İsmâ'il b. Muhammed el-Bagdâdî, *İdâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyli 'alâ Keşfi'z-zunûn*, nşr. Mehmed Şerefeddin [Yaltkaya] (Beyrût: y.y., 1399), 3: 270; İsmâ'il b. Muhammed el-Bagdâdî, *Hediyetu'l-Ârifîn* (Beyrût: y.y., 1951), 1: 167.

³ Bagdâdî, *Hediyetu'l-Ârifîn*, 1: 167; Hayreddin ez-Ziriklî, el-A'lâm (Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002), 1: 118.

⁴ Ahmed en-Nâib el-Ensârî, *el-Menhelu'l-'Azib fi Târîhi Tarablusi'l-Garb* (Trablusgarb: Mektebetü'l-Fercânî, ts.), 273.

⁵ Ahmed en-Nâib el-Ensârî, *Nefehâtu'n-Nisrîn ve'r-Reyhân* (Kâhire: Metâbî'u's-Sicillî'l-'Arab, 1994), 120.

Buşeşî (ö. 1041-1096/1631-1685)⁶ ilk Ezher şeyhi olan Ebû 'Abdillah Muhammed b. 'Abdullah el-Harşî el-Mâlikî (ö. 1010-1101/1601-1690),⁷ Şeyh 'Abdulbâkî ez-Zurkânî (ö. 1020/1099),⁸ Şeyh Şurunbulâlî (ö. 994-1069/1585-1659)⁹ dir.

Ahmed el-Behlûl İslâmî ilimlerin çeşitli alanlarında eserler vermiş bir âlimdir. Akâid sahasında *Durretu'l-'Akâî'd*, Fıkıh sahasında *el-Mu'ayyene* ve *el-'Izziyye* ve Arap Dili ve Edebiyatı sahasında *el-Makâmetu'l-Vitriyye*¹⁰ gibi eserleri telif etmiştir.

ed-Durru'l-Asfâ ve'z-Zebercedu'l-Musaffâ fi Medhi'l-Mustafâ, Sırru Bâbi'l-Vusûl ve Dîvân-ı Behlûl gibi farklı isimlerle de anılan divan Peygamberimiz Hz. Muhammed (sav) için yazılmış ve başta Libya olmak üzere Kuzey Afrika'da şöhret kazanmış bir methiyedir. *Divan*, Kâdî 'İyâz'ın *el-'İyâdiyye* isimli manzumesine yazılmış bir tahmis¹¹ olup Arap alfabesinin 29 harfinin her biriyle başlayıp beşlemelerin sonlarını da yine aynı harfle bitirdiği 29 kasideden oluşur. Kasidelerin -19 beşlikli hâ harfi dışında- hepsi yirmişer beşlikten oluşur.¹²

Yukarıda da belirttiğimiz gibi eser Hz. Peygamber'e yazılmış bir methiyedir. *Divan*'da, ileride geniş bir şekilde ele alınacağı gibi, Resulullah'ın doğumu, nesebi, şirkin onunla ortadan kalktığı, güzel ahlakı, şemâili, mucizeleri, şefaatinin dilemenin önemi, ona duyulan özlem, yaşadığı bölgedeki kutsal mekânlar, peygamberler arasındaki üstün konumu, ona, ashabına ve ehli beytine salavat getirme, günahattan ve hatadan kurtarıcı olması ve ümmeti olmanın ayrıcalığı gibi konulara değinilmiştir.

Ahmed el-Behlûl gerek doğu gerek batıdaki birçok edipten övgüler almıştır. İbn Galbûn "Eğer doğu ve batıdan onu öven öncülerin medihlerini toplar-

⁶ Muhammed Emîn b. Fadlullâh el-Muhibbî, *Hulâsatu'l-Eser fi A'yâni'l-Karni's-Sânî 'Aşer* (Beyrut: Dâru Şâdir, ts.), 1: 238; Bağdâdî, *İldâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyli 'alâ Keşfi'z-zunûn*, 3: 251.

⁷ Eşref Fevzî Sâlih, *Şuyûhu'l-Ezher* (Gize: Hibetu'n-Nîli'l-'Arabîyye, 1997), 5-9.

⁸ Muhibbî, *Hulâsatu'l-Eser fi A'yâni'l-Karni's-Sânî 'Aşer*, 2: 287.

⁹ Muhibbî, *Hulâsatu'l-Eser fi A'yâni'l-Karni's-Sânî 'Aşer*, 2: 38-39; Şevket Topal, "Şürünbülâlî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 39: 274-276.

¹⁰ Zirikli, *el-A'lâm*, 1: 118.

¹¹ Geniş bilgi için bk. Yahya Suzan, "Arap Şiirinde Bir Nazım Türü: Muhammes", *e-Şarkiyât İlmî Araştırmalar Dergisi* 4 (Kasım 2010): 17-37.

¹² Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 5-7.

sak bir divan oluştururuz” diyerek Ahmed el-Behlûl’ün övgüyü hak edişini ifade eder. Ayrıca İbn Galbûn söz konusu medihlerden ikisini zikreder:¹³ (Basît)

- 1- يَا فَاصِلًا فَضْلُهُ بَيْنَ الْوَرَى ظَهَرَا وَعَاقِلًا وَهُوَ بِالْبَهْلُولِ قَدْ شَهَرَا
- 2- وَيَا فَقِيهًا فِي الْفِئَةِ مَرْتَبَةً أَبَدَى بِهَا سِرٌّ مَا أَحْقَى مَنْ اخْتَصَرَا
- 3- وَعَالِمًا بِتَقَارِيرِ الشِّعَاءِ شَفَى أَمْرَاضَ قَلْبِ الَّذِي فِي دَرْسِهِ حَضَرَا
- 4- وَصَحَّ لِمَا رَوَى عَنْهُ مُشَافَهَةً صَاحِبِ مَثْنِ الْبُخَارِيِّ وَارْتَوَى دُرَّرَا
- 5- لَقَدْ حَبَاكَ إِلَهُ الْعَرْشِ جَلَّ بِمَا حَبَاكَ مِمَّا بِهِ قَدْ صِرْتَ مُشْتَهَرَا
- 6- يَا ابْنَ الْحُسَيْنِ جَزَاكَ اللَّهُ مَكْرَمَةً أَبَدَيْتَ فِي كُلِّ عِلْمٍ الْوَرَى عِزْرَا
- 7- عَزِيَّةَ السَّادَلِيِّ كَانَتْ مُنْتَرَةً نَظَمْتَهَا فَعَلْتَ قَدْرًا عَلَى النَّظْرَا
- 8- وَفِي الْعَقَائِدِ أَبَدَيْتُمْ لِمُسْتَنْعَلٍ بِعِلْمِهَا دُرَّةٌ قَدْ فَاقَتْ الدُّرَّرَا
- 9- كَفَاكَ فِي مَذَهَبِ النُّعْمَانِ نَظْمُكُمْ مُعَيَّنَةً سِرُّهَا فِي السَّالِكِينَ سَرَى
- 10- وَكَمْ مَسَائِلٍ قَدْ كَانَتْ مُسْتَنْتَةً جَمَعْتَهَا فَعَدْتِ كَالدَّرِّ حِينَ يُرَى

1-Ey mahlûkat arasından fazileti açık olan ve Behlûl ismiyle meşhur olan akıl sahibi!

2- Ey Fıkıh ilminde rütbesi olan ki o mertebeyle özetleyenin gizlediklerini ortaya çıkaran Fakih!

3- Ey sohbetine katılanların kalbinde bulunan hastalıklara şifa olacak şifa bilgilerinin âlimi!

4- Kendisinden sözlü olarak rivayet edilenleri Buharî’nin metni doğrulamıştır ve inciler kaynaklarla beslenmiştir.

5- Arşın ilâhı sana ikramda bulunmuş ve sen o ikramla şöret kazandın.

¹³ Muhammed b. Halil İbn Galbûn, *et-Tezkâr fî Men Meleke Tarâblus ve Mâ Kâne bihâ mine'l-Ahbâr* (Bingâzi: Dâru'l-Medâri'l-İslâmi, 2002), 278-279.

6- Ey İbn Huseyn! Allah seni mükâfatlandırsın. Sen mahlûkatın her bir ilminden ibretleri ortaya çıkardın.

7- 'Izzyye-i Şâzelî¹⁴ mensur idi. Sen onu nazmettin ve gözler önüne serdin.

8- Akaidde Dürre'yi ortaya koydunuz. Tüm incilerin üzerinde...

9- Numan'ın (Hanefî) mezhebinde manzumeniz el-Muayyene yeter. Onun gizemi takipçiler arasında yayılmıştır.

10- Nice meseleler çeşit çeşit idi. Sen onları topladın ve görüldüğünde onlar bir inci gibi oluverdi.

Bu beyitlerde şair Ahmed el-Behlûl'ün ilmî kişiliğine, telif ettiği eserlere vurgu yaparak onu övmüştür. İbn Galbûn'un aktardığı bir diğer şiir ise şöyledir: (Basît)

بِهِ طَرَابُلُسُ لِمَا أَنْ بِهَا اِسْتَهْرَا	يَا أَيُّهَا الْعَلْمُ الْفَرْدُ الَّذِي افْتَحَرْتُ	1
وَلَا بَرِحْتُ بِسِرِّ اللَّهِ مُسْتَهْرَا	دَامَتْ عَلَيْكَ مِنَ الْمَوْلَى نَعَائِمُهُ	2
زَالَتْ فَضَائِلُكُمْ فِي الْعَالَمِينَ تُرَى	وَدُمْتُمْ قِبْلَةً لِلْقَاصِدِينَ وَلَا	3
عَلَى الْبُرَاقِ إِلَى السَّيِّعِ الطَّبَاقِ سَرَى	بِحَاهِ أَحْمَدَ خَيْرِ الْعَالَمِينَ وَمَنْ	4
تَحِيَّةَ عَرْفُهَا قَدْ أُخْجَلَ الزَّهْرَا	عَلَيْهِ وَالْأَلَّ وَالْأَصْحَابِ قَاطِبَةً	5

1- Tarablus'un sayesinde meşhur olduğu (Ahmed el-Behlûl) kimseyle övüldüğü müstesna şahsiyet.

2- Mevlâ sana nimetlerini sürdürdü. Allah'ın sırrı ile örtünmeye de devam etmekteisin.

3-4-Âlemlerin en hayırlısının, Burak üzerinde yedi kat göğe yükselmiş kimsenin şerefiyle sizi arzulayanların kiblesi olmayı sürdürüyorsunuz ve dünyada faziletleriniz hâlâ görülüyor.

5- Ona, onun âline, ashabına kokusu çiçeği utandıran selâmla selâm olsun.

¹⁴ Maliki fıkıh kitabıdır. Bk. Et-Tâhir Ahmed ez-Zâvî, *A'lâmu Libyâ* (Bingâzî: Dâru'l-Medâri'l-İslâmî, 2003), s. 99.

Yukarıdaki beyitlerde şair, Ahmed el-Behlûl'un memleketi olan Trablus'un kendisiyle övündüğünü belirtmiş ve insanlar tarafından el-Behlûl'ün aranan bir kimse olduğunu ifade ederek onu methetmiştir.

Ahmed el-Behlûl, milâdî 2 Aralık 1701, hicrî 2 Receb 1113 Cumartesi gecesi vefat etmiştir. Naaşı Trablus'a defnedilmiştir.¹⁵

1. Behlûl'ün Medhiyelerinde Muhteva

Sözlükte "övmek, birinin mezziyetlerini dile getirmek" anlamındaki medh¹⁶ kökünden türetilen medhiye, Arap edebiyatında övgü şiiridir. Hz. Peygamber için yazılanlar, el-Medâihu'n-Nebeviyye olarak adlandırılmıştır. Türk edebiyatında "Naat" terimiyle karşılanan peygamber medhiyeleri, O'na duyulan sevgi, saygı, O'nun peygamberliği, mucizeleri, hicreti, şefaati, miracı gibi hadisleri konu edinmişlerdir. Şairlerin genellikle kabilelerini bazen de kendilerini tehdit ve tehlikelerden korumak amacıyla devlet başkanlarına hitaben nazmettikleri özür beyanı ifade eden, af ve merhamet dileyen şiirler en eski methiyeler olarak bilinir. Gelişimini Câhiliye devrinde tamamlamış olan planlı klasik kasidenin ana bölümünü medih kısmı oluşturur. Diğer bölümler onun mukaddimesi ve hatimesi konumundadır. Çünkü planlı kasidede şair memduhun övgüsüne geçmeden önce hayal ve hatıralar arasında bir yolculuğa çıkarak bütün insanlığın ortak ilgi alanı olan gençlik ve aşk maceralarının ardından hedefine ulaşmak için yaptıklarını ayrıntılarıyla tasvir eder. Bundan sonra methiye kısmına geçilir ve genellikle kaside kısa bir fahriye bölümüyle son bulur.¹⁷ el-Medâihu'n-Nebeviyye, ilk defa Câhiliye dönemi şairi el-A'sâ'da (ö. 7/629) görülür. Sadru'l-İslâm döneminde şairler Hz. Peygamber için nazmettikleri medih şiirlerinde, O'nun peygamberliğini, İslâm dinini insanlara müjdeleyişi, peygamberliğinin ve getirdiği düzenin hak oluşu gibi konuları işlemişlerdir. 'Abdullah b. Revâha (ö. 8/629), "Bânet Su'âd" kasidesiyle meşhur Kâ'b b. Zuheyr (ö. 26/646), Hassân b. Sâbit (ö. 54/674) gibi şair-

¹⁵ İbn Galbûn, *et-Tezkâr fî Men Meleke Tarâblus ve Mâ Kâne bihâ mine'l-Ahbâr*, 278-279.

¹⁶ Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, "Mdh", *Tehzîbu'l-Luga*, nşr. Muhammed 'İvâd Mur'ib (Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâs, 2001), 4: 251; İsmâ'il b. Hammâd el-Cevherî, "Mdh", *Sihâh*, Ahmed 'Abdulgafûr 'Attâr (Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyi'n, 1987), 1: 403; Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr, "Mdh", *Lisânu'l-'Arab* (Beyrût: Dâru Sâdır, 1993), 2: 589.

¹⁷ İsmail Durmuş, "Methiye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2004), 29: 406.

ler bu dönemin önemli şahsiyetleridir.¹⁸ Medih, Emevîler döneminde şairlerine verilen bol ve değerli hediyeler vesilesiyle daha da gelişerek Arap şiirinin en itibarlı türü hâline gelmiştir. Bu dönemde şairler arasında Ahtal (ö. 92/710), Zu'r-Rumme (ö. 117/735), 'Accâc (ö. 90/708) gibi medhiyenin bütün bölümlerine yer verip Câhiliye dönemi medhiye geleneğini sürdürenler olduğu gibi, Cerîr (ö.110/728) ve Ferezdak (ö. 110/728) gibi yaptıkları değişikliklerle birlikte övgüye İslâmî öğeler katan şairler de vardır. Abbasîler döneminde devlet adamlarının saraylarının kapılarını şairlere açmaları sonucunda aşırılık ve mübalağalarla dolu medih şiirleri söylenir olmuştur. Ebû Dulâme (ö. 161/777), Ebû Temmâm (ö. 232/846), Mütenebbî (ö. 354/965) gibi şairler bu dönemin ünlü şairleridir.¹⁹ Bu dönemde ayrıca Dî'bil b. 'Ali el-Huzâ'î (ö. 220/835) peygamber medhiyeleri ile ön plana çıkmıştır. Memlûkler döneminde övgü şiiri eski canlılığını kaybetmekle beraber İbnu'l-Hayyât et-Tağlibî (ö. 517/1123) ve Bahauddîn İbnu's-Sâ'âtî (ö. 604/1208) gibi şairler medhiye geleneğini sürdürmüşlerdir. Bu dönemde Hz. Peygamber'e yazılan medhiyelerde, Şa'bân el-Âsârî (ö. 88/1424), eş-Şihâb el-Hallûf (ö. 899/1493) ve 'Âişe el-Bâ'ûniyye (ö. 922/1516) gibi şairler ön plandadır.²⁰

Osmanlı dönemi el-Medâihu'n-Nebeviyye türü açısından oldukça zengindir. Bu dönemde sayısız medhiye yazılmıştır. Bazı şairler divanlarını tamamen Hz. Peygamber'i övmeye tahsis ederken bazıları diğer kaside türleri ile beraber medh-i Nebî'ye de yer vermişlerdir. Şemsuddîn Muhammed es-Sâlihî (ö. 1012/1603), Muhammed b. 'Ali el-Huseynî (ö. 1009/1600) ve 'Abdullah b. Yûsuf el-Yûsufî (ö. 1194/1780) şiir divanlarını yalnızca Hz. Peygamber'i medhe tahsis eden şairlerden yalnız bir kaçıdır.²¹ el-Emîr Mencek b. Muhammed el-Yûsufî²² (ö. 1080/1669), İbnu'n-Nakîb Abdurrahman b. Muhammed²³

¹⁸ Kenan Demirayak, "Arap Edebiyatı Tarihi: Osmanlı Dönemi Mısır ve Bilâdü's-Şam Bölgesi" (Erzurum: Fenomen Yayıncılık, 2015), 231.

¹⁹ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi: Osmanlı Dönemi (Mısır ve Bilâdü's-Şam Bölgesi)*, 101.

²⁰ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi: Osmanlı Dönemi (Mısır ve Bilâdü's-Şam Bölgesi)*, 232.

²¹ Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi: Osmanlı Dönemi (Mısır ve Bilâdü's-Şam Bölgesi)*, 233.

²² Yusuf Sami Samancı, *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Mencek Paşa ve Şiirleri* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2017), 187.

²³ İbrahim Fidan, *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbnu'n-Nakîb el-Huseynî ve Şiirleri* (Ankara: Gece Kitaplığı, 2016), 89.

(ö. 1081/1670) ve İbrâhîm b. Muhammed es-Sefercelânî²⁴ (ö. 1112/1700) gibi şahsiyetler, divanlarını tamamen Hz. Peygamber'i medhe ayırmayıp O'nu medhettikleri şiirlere divanlarında yer veren şairlerdir.

Osmanlı dönemi şairi Ahmed el-Behlûl, divânını tamamıyla Hz. Peygamber'i medhe tahsis etmiştir. Şair, divânında Hz. Peygamber'in doğumu, nesebi, güzel ahlakı ve şemâili, mucizeleri, şirkin onunla ortadan kalktığı, şefaati, peygamberler arasındaki üstünlüğü, yaşadığı kutsal mekânlar, O'na duyulan özlem, O'na, Ehli Beytine ve Ashabına salavat getirmenin önemi, O'nun günah ve hatadan kurtarıcı olması ve Ümmeti olmanın ayrıcalığı konularına değinmiştir. Burada Behlûl'un Hz. Peygamber'i methederken işlediği konuları detaylı olarak ele alacağız.

1.1. Hz. Muhammed'in Doğumu ve Nesebi

Ahmed el-Behlûl, şiirlerinde Hz. Peygamber'i överken değindiği konulardan biri, doğumunun güzelliğidir. Şair, şiirlerinde O'nun doğumunu soyu ile beraber zikretmiştir. Söz konusu beyitleri incelendiğinde, O'nun Hâşimî oluşu, Hz. İbrahim'in soyundan gelmesi ve kabilesinin diğer kabilelerden farklı oluşuna vurgu yapıldığı görülür.

Aşağıdaki ilk beyitte Hz. Peygamber (sav)'in doğumunun ve nesebinin güzelliğini zikreden şair, kendisinin yarın mahşerde yapacağı şefaate vurgu yapar. Diğer beyitte de aynı konuya değinen Behlûl, burada ayrıca Hz. Peygamber (sav)'e inanmayan ve isyan edenleri yerer:

لَقَدْ فَازَ مَنْ يَرْجُو النَّجَاةَ بِهِ غَدَاً نَبِيٌّ كَرِيمٌ طَابَ أَصْلًا وَمَوْلَا

*O'nunla yarın kurtuluş uman kimse kazanmıştır. O, soyuyla ve doğumuyla güzel olan kıymetli (cömert) bir nebidir.*²⁵ (Tavîl)

لَقَدْ طَابَ أَصْلًا مِثْلَ مَا طَابَ مَوْلَا وَكَمْ رَدَّ حَيْرَانًا عَنَّا وَتَمَرَدًا

*Doğumuyla güzel olduğu gibi soy itibarıyla da güzeldir. Nice şaşkın onu reddetti, haddi aştı ve isyan etti.*²⁶ (Tavîl)

²⁴ Mücahid Küçükşarı, *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbrâhîm es-Sefercelânî ve Şiirleri* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2017), 112.

²⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 84.

²⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 114.

Behlûl, aşağıdaki ilk beyitte onunla yapılan tevessülü belirtirken kabilesinin adını anar ve tevessül neticesinde günahları Yaradanın bağışlayacağını belirtir. Diğer beyitlerde ise bir nevi O'nun ümmeti olmanın fazilet ve ayrıcalığına vurgu yapıp İbn Halîl ifadesiyle nesebine atıfta bulunarak onu yüceltir:

تَوَسَّلْنَا بِالْهَاشِمِيِّ حَبِيبِنَا
بِهِ يَغْفِرُ الْمَوْلَى جَمِيعَ ذُنُوبِنَا

*Tevessülümüz habibimiz el-Hâşimî iledir. O'nunla Mevlâ tüm günahlarımızı bağışlar.*²⁷ (Tavîl)

تَبَارَكَ رَبُّ حَصَّنَا بِوُصُولِهِ
خَلِيلٌ جَلِيلٌ الْقَدْرِ وَابْنُ خَلِيلِهِ

*O'nu bize ulaştırmakla bizi ayrıcalıklı kılan Rab(bimiz) yücedir. O, dosttur, çok değerlidir ve Allah'ın Halîl (a.s.)'inin oğludur.*²⁸ (Tavîl)

حَبِيبٌ عَلَى مَوْلَاهُ وَابْنُ خَلِيلِهِ
لَهُ أُمَّةٌ نَأَلُوا الْهُدَى بِدَلِيلِهِ

*Mevlâsının Habîbi ve Halîl'inin oğludur. O'nun rehberliğiyle ümmeti hidayeti elde etmiştir.*²⁹ (Tavîl)

Ahmed el-Behlûl divanının birçok yerinde el-Hâşimî sıfatıyla Hz. Peygamber'i anar. Hz. Peygamber ve ashabıyla buluşarak yakınlık elde ettiğini ifade eden Şair, onların yaşadıkları toprağa duyduğu özlemi dile getirmeyi unutmaz. Ayrıca yine aynı beyitlerde kabilesinin şan ve şerefine değinir:

مَتَى نَلْتَقِي بِالْهَاشِمِيِّ وَصَحْبِهِ
وَنَلْتَلِعُ مَا نَرْجُوهُ مِنْ رَفْدِ قُرْبِهِ

*el-Hâşimî ve Ashabıyla ne zaman buluşsak, ummakta olduğumuz kurbiyet hediyesine ulaşıyoruz.*³⁰ (Tavîl)

أَجْنُ إِلَى ذَاكَ الْجَنَابِ وَتُرْبِهِ
وَأُبْدَا بِذِكْرِ الْهَاشِمِيِّ وَصَحْبِهِ

*O Habîb'e ve toprağına özlem duyuyorum. el-Hâşimî'yi ve onun Ashabını zikirle başlarım.*³¹ (Tavîl)

²⁷ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 21.

²⁸ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 31.

²⁹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 49.

³⁰ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 39.

³¹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 46.

وَلَا وَقَفَ الْحَجَّاجُ يَوْمًا وَأَحْرَمُوا كَرِيمَ أَمِينٍ هَاشِمِيٍّ مُعَظَّمٍ

(O olmasaydı) Ne hacılar bir gün vakfe yapabilirlerdi ne ihrama girebilirlerdi. O, cömerttir, emîndir, Hâşimîdir, yücedir.³² (Tavîl)

قَبِيلُهُ فِي النَّاسِ خَيْرٌ قَبِيلًا

Kabileleri halk içindeki en hayırlı kabiledir.³³ (Tavîl)

عَلَيْكَ بِذِكْرِ الْهَاشِمِيِّ وَصَحْبِهِ تَجِدُهُ عَدَاً فِي الْحَشْرِ خَيْرَ النَّصَائِعِ

el-Hâşimî'yi ve Arkadaşlarını zikretmelisin ki, yarın haşirde onu (zikri) en iyi sermaye olarak bulasın.³⁴ (Tavîl)

قَطَعْنَا إِلَى وَادِي الْعَقِيقِ مَنَازِلًا وَقَدْ لَاحَ نُورُ الْهَاشِمِيِّ وَأَشْرَقَا

Vâdi'l-'Akîke doğru evleri geçtik. el-Hâşimî'nin nuru parladı ve açtı.³⁵ (Tavîl)

عَشِيرَتُهُ أَكْرَمُ بِهَا مِنْ عَشِيرَةٍ أَنْتَ عَنْهُمْ الْأَخْبَارُ فِي كُلِّ سِيرَةٍ

Aşireti ne değerlidir! Haklarında haberler her sirette geçer.³⁶ (Tavîl)

1.2. Şirkin Onunla Ortadan Kalkıp Karanlığın Yok Olması

Hz. Peygamber'in şirk ile mücadelesini göz önünde bulunduran Behlûl, onun şirk ateşini söndürdüğünü, zulmeti ortadan kaldırdığını, dalâletin duvarlarını yıktığını birçok yerde dile getirir.

Şair, Hz. Peygamber (sav)'in şirk ateşini söndürdüğü bahsini işlerken zulmet, şirk, nur, ateş ve dalâlet kelimelerinin çok sık kullanır. Bu durum aşağıdaki beyitlerde açıkça görülmektedir:

وَوَظَلَمَةٌ أَهْلُ الشِّرْكِ زَالَتْ بِعَدْلِهِ

O'nun adaletiyle ehl-i şirkin zulmeti yok oldu.³⁷ (Tavîl)

³² Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 63.

³³ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 77.

³⁴ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 83.

³⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 93.

³⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 108.

³⁷ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 17.

وَأَنْوَارُهُ نَارَ الضَّوِّ لَأَلَّةِ أَحْمَدَ دَت

*O'nun nuruyla dalâlet ışığı söndü.*³⁸ (Tavîl)

ضِرَامٌ لِنَارِ الشَّرِّ زَكَ مِنْ نُورِهِ خَبَا

*O, bir ateştir ki, onun nuruyla şirk ateşi sönmüştür.*³⁹ (Tavîl)

هَدَمْنَا بِهِ سُورَ الضَّوِّ لَالَ وَرُكْبَهُ

*O'nunla dalâletin duvarlarını ve temellerini yıktık.*⁴⁰ (Tavîl)

1.3. Güzel Ahlakı ve Şemâili

Şair, Hz. Peygamber'i överken, onun ahlakından bahsetmeyi unutmaz ve O'nun cömertliği, hamiyetperverliği ve iffetinden bahseder. Ayrıca Behlûl, ahlakının yüceliğine, mahlûkat içerisinde onun gibi bir ahlaka sahip olan başka birinin olmadığına, Cibril'in O'nun göğsünü yarmasının ahlakî güzelliğinin kanıtı olduğuna ve ahlakî vasıflarının sayılamayacak kadar çok olduğuna değinir. Behlûl, yine Hz. Peygamber'in yüz güzelliğini, insanlar ve cinler arasında yaratılış itibarıyla benzerinin olmamasını belirterek şemâiline dair özelliklerini belirtir.

Ahmed el-Behlûl'ün Hz. Peygamber (sav) ile ilgili zikrettiği ahlaki vasıflar arasında cömertlik en çok üzerinde durulan nitelik olması hasebiyle diğerleri arasında öne çıkmaktadır. Aşağıdaki üç mısradaki cömertliğinden bahsederken onun cömertliğini bünyesindeki yağmuru yeryüzüne sağanak sağanak akıtan gökyüzü cömertliğine benzetir. Ardından zikrettiğimiz iki beyitte ise Şair, hamiyetperverliğiyle beraber cömertliğini ve Resûlullah'ın faziletinin insan ve cin türünde benzerinin olmadığını belirtir.

لَهُ الْمُنْصِبُ الْأَعْلَى كَرِيمٌ بِجُودِهِ

*O'nun yüksek bir konumu vardır. Cömertliğiyle değerlidir.*⁴¹ (Tavîl)

³⁸ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 24.

³⁹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 35.

⁴⁰ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 17.

⁴¹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 24.

جَوَادٌ إِذَا صَبَّ السَّمَاءُ مَا بِمِثَالِهِ

Yağmurlar yağdıran gökyüzü gibi cömerttir.⁴² (Tavîl)

جَوَادٌ بِكَفِّهِ الْمَكَارِمُ وَالنَّدى

Cömerttir. Avuçlarındadır cömertlik, eli açıklık.⁴³ (Tavîl)

جَمَاهُ مَنِيْعٌ كُنَّا تَحْتَ ظِلِّهِ جَوَادٌ إِذَا مَنَّ السَّحَابُ بِوَيْلِهِ
وَلَمْ يَكْ فِي الْكُوْنِئِيْنَ خُلُقًا كَمِثْلِهِ خَصَائِلُهُ عِبْرَةٌ عَن كُنْهِ فَضْلِهِ

O'nun hamiyetperverliği, hepimizi gölgeliği altına alacak şekilde sağlamdır. O, bulutun yağmuru ihsan etmesi gibi cömerttir.

İnsanlar ve cinler arasında O'nun gibisi yoktur. O'nun özellikleri faziletinin künhünü ifade eder.⁴⁴ (Tavîl)

Behlûl, divanının birçok mısraında Hz. Muhammed (sav)'in genel anlamda ahlakından bahsederken bu hususta benzerinin olmadığını, ahlakî vasıflarının sayılamayacak kadar çok olduğunu, bu niteliklerle çevresindekilerin de müşerref olduğunu zikreder. Öte yandan Şair, ahlakî güzelliği ile göğsünün yarılması⁴⁵ hadisesi arasında bağlantı kurar ve ahlakî güzelliğini göğsünün yarılmasının bir nevi göstergesi olarak görür. Behlûl, Hz. Peygamber (sav)'in ahlakî vasıfları içerisinde en çok cömertliğine vurgu yapmakla beraber O'nun, saygınlığını, iffetini, asaletini ve dürüstlüğünü de zikretmeyi unutmaz. Ayrıca mâdih şemaline dair yüz güzelliğine değinirken O'nun yüzünü dolunaya benzeterek övgüsünü teşbihle zenginleştirir.

لَهُ خُلُقٌ لَمْ يَخْلُقِ اللهُ مِثْلَهُ

O'nun Allah'ın benzerini yaratmadığı bir ahlakı vardır.⁴⁶ (Tavîl)

⁴² Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 31.

⁴³ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 34.

⁴⁴ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 37.

⁴⁵ Erdinç Ahatlı, "Şakk-ı Sadr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2010), 38: 309-310.

⁴⁶ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 55.

مَكَارِمُهُ جَلَّتْ فَلَمْ تُحْصَ كَثْرَةً وَلَمْ يَخُورْهَا قَلْبٌ وَلَمْ يُخْصِهَا فَمٌ
مَكَارِمُهُ مَشْهُورَةٌ وَهَيَاتُهُ بِهَا شَرَفَتْ إِخْوَانُهُ وَحَمَاتُهُ
رَسُولٌ سَمَتْ أَوْصَافُهُ وَالْمَرَاتِبُ

Asîl nitelikleri çoktur. O yüzden (onlar) sayılamaz. Başka bir gönül onlara sahip değildir ve hiçbir ağız da onları sayamaz.

*Asîl davranışları ve ihsanları meşhurdur. Onlarla kardeşleri ve hâmleri şeref-
lenmiştir.*

O, vasıfları ve mertebeleri yüce olan bir elçidir.⁴⁷ (Tavîl)

لَهُ رُتْبَةٌ تَسْمُو لِرَفْعَةِ قَدْرِهِ وَأَخْلَاقُهُ تُنْبِيكَ عَنْ شَرَحِ صَدْرِهِ

*O'nun yüksek değerinden dolayı âlidir mertebesi ve ahlakı da göğsünün yarılmış
olduğunu sana bildirir.⁴⁸ (Tavîl)*

وَأَخْلَاقُهُ مِنْ عِفَّةٍ وَصِدْقِ يَانَةٍ

O'nun ahlakı iffet ve saygınlıktan oluşur.⁴⁹ (Tavîl)

مُحَيِّاهُ مِنْ أَلْبَانِ النَّوْزِ تَنْظُرُ حُسْنِ نَهْ

O'nun yüzü, güzelliğine bakacağın dolunay gibidir.⁵⁰ (Tavîl)

وَأَلَمْ يَكْ فِي الْكُوتَيْنِ خُلُقًا كَمِثْلِهِ

İnsanlar ve cinler arasında onun gibisi yoktur.⁵¹ (Tavîl)

كَرِيمِ السَّجَايَا مُنْجَزَاتٍ عِدَائِهِ

Güzel karakterli... O'nun vaatleri gerçektir.⁵² (Tavîl)

⁴⁷ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 69-70.

⁴⁸ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 80.

⁴⁹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 97.

⁵⁰ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 17.

⁵¹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 37.

⁵² Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 35.

1.4. Mucizeleri

Ahmed el-Behlûl, medhiyelerinde en çok Hz. Peygamber'in mucizelerinden ve mucizeleri içerisinde de en çok isrâ ve miraç olayından bahseder. Onun divanında yer verdiği mucizeler; isrâ, miraç, Kur'ân, bulutun O'nu gölgelemesi, namaz, farz ve sünnetleri öğretmesi, Cibril tarafından göğsünün yarılması ve Ümmü Ma'bed hadisesidir. Behlûl, ayrıca mucizelerinin sayıca çok olduğunu ve bunların *Sahîhâyın'* da geçtiğini ifade eder.

Ahmed el-Behlûl'ün ele aldığı Hz. Peygamber (sav)'in mucizeleri Kur'an, sünnet ve şeriat'ı muhataplarına öğretmesi, İsrâ ve Miraç hadisesi ve diğer mucizeler olmak üzere üç bölüme ayrılabilir.

Şair divanda yer verdiği Hz. Muhammed (sav)'in mucizeleri içerisinde ilahi mesaj Kur'an'ı insanlığa getirmesi, onlara sünnet ve şeriatı öğretmesi önemli bir yer tutar. Kur'an mesajlarıyla insanların doğru yolu bulduğu ve dalâlet ışığının söndüğünü beyitlerinde işleyen Behlûl, sünnet ve şeriatı da insanlığa öğreten kimse olarak Hz. Peygamber (sav)'i takdim eder. Burada 'kibleye secde' etmeyi öğretme tabiriyle namazı insanlara O'nun öğrettiğini vurgular.

بِآيَاتِهِ كُلُّ الْقُلُوبِ قَدْ اهْتَدَتْ وَأَنْوَارُهُ نَارُ الضَّلَالَةِ أَحْمَدَتْ

O'nun (getirdiği) ayetleriyle tüm kalpler hidayete erdi. O'nun nuruyla dalâlet ışığı söndüverdi.⁵³ (Tavîl)

تَوَاتَرَتْ الْأَخْبَارُ فِي مُعْجَزَاتِهِ وَمَا زَالَ فِيْنَا شَرْعُهُ غَيْرَ مَيِّتٍ

Mucizeleri ile ilgili haberler nesilden nesle geldi. O'nun ölümsüz şeriatı aramızda devam edecektir.⁵⁴ (Tavîl)

لَقَدْ حَصَّنَا الْمَوْلَى بِأَكْرَمِ مُرْسَلِ نَبِيِّ أَنَا بِالْكِتَابِ الْمُنَزَّلِ

Mevlâ bizi en değerli Peygamberle özel kıldı. O, bize indirilen Kitab'ı getiren nebidir.⁵⁵ (Tavîl)

⁵³ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 24.

⁵⁴ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 25.

⁵⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 56.

تَحُجُّ لَهُ الرُّكْبَانُ مِنْ كُلِّ وَجْهَةٍ وَلَوْلَا لَمْ نَعْرِفْ سُجُودًا لِقَبْلَةٍ

Her taraftan kafileler O'na gelir. O olmasaydı kibleye secdeyi öğrenemezdik.⁵⁶
(Tavîl)

نَبِيٍّ أَتَانَا بِالنَّقَاصِ يَلِ وَالْجَمْعِ لُ

O bize tafsilâtı ve cümleleri (Kur'ân) getiren nebidir.⁵⁷ (Tavîl)

رَسُولٌ أَتَانَا بِالفَرَائِضِ وَالسُّنَنِ

O bize farz ve sünnetleri getiren elçidir.⁵⁸ (Tavîl)

Divanda ele alınan mucizeler içerisinde en çok vurgu yapılan İsrâ-Miraç hadisesidir. Behlûl bu iki hadiseyi işlerken, meselenin en önemli parçaları 'yedi kat gök', 'burak', 'Mescid-i aksa', 'terakkî' ifadelerini sık sık kullanır ve O'nun Cenâb-ı Hakka çok yaklaştığını da belirtir.

تَرَقَّى إِلَى السَّعَةِ الطَّبَاقِ وَقَدْ دَنَا فَنَلْنَا بِهِ أَجْرًا وَحُزْنَا بِهِ دُنَا

Yedi göğe çıktı ve yaklaştı. Bizler onunla ecir kazandık ve yakınlık elde ettik.⁵⁹
(Tavîl)

أَتَى بِبُرَاقٍ فِي الدَّجَى وَهُوَ رَكِبٌ تَسِيرُ بِهِ مِنْ مَكَّةَ وَهُوَ طَالِبٌ

Karanlıkta Burak getirildi. O, bindi. O'nu isteğiyle Mekke'den götürdü.⁶⁰ (Tavîl)

بِهِ الْمَسْجِدُ الْأَقْصَى زَمًا وَبِقَاعُهُ وَكَانَ إِلَى السَّعَةِ الطَّبَاقِ ارْتِفَاعُهُ

O'nunla Mescid-i Aksa ve etrafı parıldadı. O'nun yükselişi yedi göğe idi.⁶¹
(Tavîl)

تَبَاهَى بِهِ بَيْنَ الْأَنَامِ عَشِيرُهُ وَكَانَ عَلَى مَثْنِ الْبُرَاقِ مَسِيرُهُ

Mahlûkat arasında sülâlesi onunla övündü. (Mele-i A'lâyâ) yürüyüşü Burağın üzerindeydi.⁶² (Tavîl)

⁵⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 56.

⁵⁷ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 73.

⁵⁸ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 74.

⁵⁹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 21.

⁶⁰ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 24.

⁶¹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 34.

لَقَدْ شَرَّفَ اللَّهُ الْبَقَاعَ وَطَيْبَةَ بِمَنْ حَازَ فِي الْإِسْرَا فُنُونًا غَرِيبَةً

*Allah isrâda ilginç tecrübeler kazanan Kimseyle etrafı ve Medine'yi şerefli kıldı.*⁶³
(Tavîl)

كَرَامَتُهُ عُلوْبَةً وَقَدْ اِرْتَقَى لِمِعْرَاجِهِ حَتَّى رَأَى مَالِكَ الْمُلْكِ

*O'nun kerameti yücedir. Miraçta mülkün Mâlikini görecek kadar yükselmiştir.*⁶⁴
(Tavîl)

لَقَدْ حَصَّنَهُ الْمَوْلَى وَأَعْلَى مَنَارَهُ وَفِي لَيْلَةِ الْمِعْرَاجِ أَدْنَى مَرَارَهُ

*Mevlâ onu özel kıldı ve nurunu yüceltti. O, Leyle-i miraçta Mevlâ'yı yakından ziyaret etti.*⁶⁵ (Tavîl)

إِلَى قَابِ قَوْسَيْنِ اِرْتَقَى عِنْدَمَا سَرَى وَعَادَ سَرِيعًا مِنْ سَمَاءِ إِي نَرَى

*Kâbe kavseyne yükseldi isrâda ve hızlıca döndü semadan seraya (yeryüzüne).*⁶⁶
(Tavîl)

سَرَى لَيْلَةَ الْمِعْرَاجِ وَاللَّيْلُ عَاكِفُ مِنْ الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى إِلَى الْعَرْشِ وَالْكَرْسِيِّ

*Gecenin adanmışlığında Miraç gecesi Mescid-i Aksâ'dan Arş ve Kürsîye yürüdü.*⁶⁷ (Tavîl)

تَرَقَى عَلَى مَتْنِ الْبُرَاقِ إِلَى السَّمَاءِ مِنْ الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى عَزِيزًا مُكْرَمًا

*Burağın üzerinde Mescid-i Aksâ'dan şerefli ve soylu bir halde gökyüzüne yükseldi.*⁶⁸ (Tavîl)

Ahmed el-Behlûl, medhiyesinde genel olarak Hz. Peygamber (sav)'in mucizelerinden bahsederken özel olarak Ümmü Ma'bed'in koyunu⁶⁹, karnının

⁶² Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 38.

⁶³ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 44.

⁶⁴ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 63.

⁶⁵ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 87.

⁶⁶ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 95.

⁶⁷ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 97.

⁶⁸ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 97.

⁶⁹ Geniş bilgi için bk. Mithat Eser, "Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi", *Journal of Islamic Research* 1 (2011): 44-54.

yarılması ve bulutun gölgelemesi⁷⁰ hadiselerine de değinir. Mucizelerinin sahih hadislerde zikredildiğini, sayılamayacak kadar çok olduğunu ve çevresinin bu mucizelerle iftihar ettiğini belirten Behlûl, güneşin sıcağından kendisini bulutun koruduğunu, Cibril'in gelip karnını yarıdığını ifade eder.

لَهُ مُعْجَزَاتٌ فِي الصَّاحِبِينَ أَسْتَدْبَتْ

*O'nun Sahîhayn'da kendisine isnad edilen mucizeleri vardır.*⁷¹ (Tavîl)

عَلَى رَأْسِهِ جَاءَ الْعَمَامُ مُظَلَّلٌ دَنَا مِنْ مَقَامِ الْقُرْبِ وَهُوَ مُبْجَلٌ

*Başının üzerine bulut geldi gölgeleyen. Yaklaştı saygın bir şekilde kurbiyet makamına.*⁷² (Tavîl)

وَمِنْ حَـرِّ شَمْسٍ ظَلَّلَتْهُ عَمَامَةٌ

*Güneşin sıcağından onu bulut gölgelemiştir.*⁷³ (Tavîl)

وَمِنْ جُمْلَةِ الْآيَاتِ شَاهَاةٌ مَعْبُودٌ

*O'nun mucizelerinden biri de Ümmü Ma'bed'in koyunudur.*⁷⁴ (Tavîl)

أَتَى نَحْوَهُ جِبْرِيْلُ إِذْ شَقَّ بَطْنَهُ

*Karnını yarmak için Cibril ona geldi.*⁷⁵ (Tavîl)

مَعَ اجْزُهُ مِنْ كُنُوزِ لَمَّ تُعَدُّ

*Mucizeleri çoktur, sayılamaz.*⁷⁶ (Tavîl)

بِهِ افْتَحَرَتْ أَنْصَارُهُ وَحُمَاتُهُ تَبَاهُوا بِهِ لَمَّا بَدَتْ مُعْجَزَاتُهُ

*O'nunla Ensar'ı ve çevresi iftihar etti. Mucizeleri ortaya çıktığında onunla övündüler.*⁷⁷ (Tavîl)

⁷⁰ Mehmet Eren, "Ümmü ma'bed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2012), 42: 325-326.

⁷¹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 108.

⁷² Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 42.

⁷³ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 66.

⁷⁴ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 81.

⁷⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 97.

⁷⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 28.

1.5. Şefaati

Behlûl, Hz. Muhammed'i medhederken üzerinde durduğu konulardan biri de O'nun şefaatchiliğidir. Hz. Peygamber'in hayattayken ve vefatından sonra da şefaate edeceği, kıyamet günü ve hesap gününde şefaatiyle insanları azaptan kurtaracağına değinen şair, O'nun şefaatiyle endişe ve korkunun her mümin için ortadan kalkacağından ve şefaatinin ümmeti için bir sermaye olduğundan bahseder.

شَفَاعَتُهُ تُرْجَى لِكُلِّ مَوْجِدٍ

*Her muvahhid tarafından O'nun şefaati umulur.*⁷⁸ (Tavîl)

شَفَاعَتُهُ تُرْجَى إِذَا الْأَرْضُ زُلْزِلَتْ لِنَفْسٍ بِهَ يَوْمَ الْحِسَابِ تَوَسَّلَتْ

*Yeryüzü sallandığında (kıyamette) O'nu hesap günü aracı kılan her nefis, şefaati umar.*⁷⁹ (Tavîl)

شَفَاعَتُهُ فِي الْحَشْرِ تَنْظَرُ فَضْلَهُ عَلَى كُلِّ مَبْعُوثٍ إِلَى النَّاسِ قَبْلَهُ

*Kendisinden önce insanlara gönderilen her elçiye olan üstünlüğü Haşir'de şefaatiyle ortaya çıkar.*⁸⁰ (Tavîl)

وَلَا خَوْفٌ يُخَشِئِي وَالشَّيْءُ فَيَغْمَحَمُّهُ

*Muhammed şefaatchi iken endişelenecek bir şey yoktur.*⁸¹ (Tavîl)

شَفَاعَتِي أَلْوَرَى فِي مَوْتِي وَحَيَاتِي

*O, hem hayatta ve hem de vefatında insanlığın şefaatchisidir.*⁸² (Tavîl)

شَفَاعَتِي وَلَا خَوْفٌ إِذَا كَانَتْ شَأْفِعِي

*O, şefaatchidir ve eğer O şefaatchim ise (bana) korku yoktur.*⁸³ (Tavîl)

⁷⁷ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 35.

⁷⁸ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 52.

⁷⁹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 63.

⁸⁰ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 73.

⁸¹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 80.

⁸² Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 84.

⁸³ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 84.

شَفَاعَتُهُ مَالٌ غَنِيًّا يَا بَكْرَةَ زَهْرَةَ

*O'nun şefaati, hazinesiyle zengin olduğumuz bir sermayedir.*⁸⁴ (Tavîl)

Behlûl, herkese O'nun şefaatinin kurtuluş vesilesi olduğunu söylediğini ve aynı zamanda Hz. Peygamber (sav)'in bir hidayet peygamberi olduğunu ifade eder. Günaha dalmış bir kimsenin bile şefaatinin ummasının önemine vurgu yapar.

أَقُولُ لِمَنْ قَدْ بَانَ عَيْيَ وَمَنْ دَنَا
نَجُونَا جَمِيعًا بِالشَّفَاعَةِ كُلَّنَا

*Benden uzaklaşana da bana yaklaşına da derim ki: "O'nun şefaatiyle hepimiz kurtuluşa erdik".*⁸⁵ (Tavîl)

نَبِيِّ الْهُدَى وَهُوَ الشَّافِعُ لِمَنْ هُدِيَ

*Hidayet Nebîsi'dir. O, hidayete ulaştırılan kimsenin şefaattir.*⁸⁶ (Tavîl)

عَرِيقُ ذُنُوبٍ حَيْثُ أَرْجُو شَفَاعَةَ
لِيُذِرْكَنِي عَيْشٍ مِنَ الْخُلْدِ سَابِغُ

*Günaha dalmış biriyim; şefaati isterim ki sonsuz ve rahat bir hayata ulaşayım.*⁸⁷ (Tavîl)

1.6. Ona Duyulan Özlem

Ahmed el-Behlûl, Hz. Peygamber'e duyduğu özlemi divanında birkaç yerde belirtir. Hz. Peygamber'e hasret ve özlemini dile getirirken şair, mağara arkadaşı Hz. Ebû Bekir ve Hz. Muhammed'in medfun olduğu Yesrib'den de bahseder. Şair, bu arada özleminin mekâna değil mekânın taşıdığı Kimseye olduğunu açıkça zikreder.

اجنُّ إِلَى خَيْرِ الْوَرَى وَصَدِيقِهِ
وَمُؤْنِسِهِ فِي غَارِهِ وَرَفِيقِهِ

*Yaratılmışların en hayırlısı ve onun arkadaşı, mağaradaki dostu ve yoldaşına özlem duyuyorum.*⁸⁸ (Tavîl)

⁸⁴ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 91.

⁸⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 91.

⁸⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 109.

⁸⁷ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 88.

⁸⁸ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 31.

أَجْمُنُ إِلَهِي ذَاكَ الْجَنَابَ وَتُرْبِيهِ

*Zatîlîlerini ve onların diyarını özliyorum.*⁸⁹(Tavîl)

أَمُوتْ أَشْتَبِيحاً وَالْفُؤَادُ بِحَسْرَةٍ وَقَدْ ضَاعَ عُمْرِي مَا ظَفِرْتُ بِسَفَرَةٍ
إِلَى يَثْرِبٍ وَالْقَلْبُ يُكْوَى بِجَمْرَةٍ

*Gönlümde keder, hasretimden ölüyorum, ömrümü yitirdim ancak Yesrib'e gide-
medim. Yürek bir kor ile dağlanıyor.*⁹⁰ (Tavîl)

حَنِينِي إِلَهِي لِأَنَّ إِلَهِي الرَّبِّيعَ وَالْجَمِي

*Özlemim vatana ve diyara değil, O'nadır.*⁹¹ (Tavîl)

حَنِينِي إِلَهِي لِأَنَّ إِلَهِي زَالٌ وَمَا سَلَا

*O'na olan özlemim bitmez ve teselli de bulmaz.*⁹² (Tavîl)

1.7. Kutsal Mekânlar

Ahmed el-Behlûl, Resûlullah'ı methederken, O'nun yaşadığı mekânlardan bahseder. Şair, Hz. Peygamber'in hicret yurdu Medîne'den bahsederken, Taybe ve Yesrib isimlerini kullanır. Behlûl ayrıca, O'nun kabrini, doğduğu yer olan Mekke'deki zemzem kuyusunu, Safâ ve Merve'yi ve Beyt-i Haram'ı da zikretmeyi unutmaz.

Şairin Hz. Peygamber (sav)'i methederken zikrettiği mekanların Medîne'nin bizzat kendisi ve Mekke ve Medine'de bulunan bazı kutsal me-kanlar olduğunu görüyoruz. Behlûl, Medine'nin onun gelişle müşerref ol-duğunu ve orada bulunan kabrinin ziyaret edildiğini şiirlerinde ifade eder.

بِهِ طَيْبَةٌ قَدْ شُرِّفَتْ إِذْ أَتَى لَهَا

*O'nun oraya gelişle Taybe şereflendi.*⁹³ (Tavîl)

⁸⁹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 46.

⁹⁰ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 74.

⁹¹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 76.

⁹² Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 105.

⁹³ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 42.

لَقَدْ شَرَّفَ اللَّهُ الْبَقَاعَ وَطَيْبَةَ بِمَنْ حَازَ فِي الْإِسْرَا فُتُونًا غَرِيبَةً

Allah isrâda ilginç tecrübeler kazanan kimseyle bölgeleri ve Medine'yi şerefli kıldı.⁹⁴ (Tavîl)

إِلَى يَثْرِبٍ رَبِّ سِرْنَا وَسَارَ الْمَحَامِلُ

Yesrib'e yürüdük ve hevedeçler de yürüdü.⁹⁵ (Tavîl)

بِثَّرِبٍ سَلَّمْنَا عَلَى خَيْرِ مُرْسَلٍ وَكُلِّ أَنْبِيَا نَحْوَهُ بِنَدَلٍ

Yesrib'de peygamberlerin en hayırlısını selâmladık ve hepimiz ona boynunu bükük olarak geldik.⁹⁶ (Tavîl)

هُوَ الْمُصْطَفَى وَالْمُجْتَبَى وَالْمُكْرَمُ فَزُرْ قَبْرَهُ إِنْ شِئْتَ تَحْطَى وَتَنْعَمُ

O, Mustafâ'dır, Müctebâ'dır, Mükerrerdir. Dilersen yürü kabrini ziyaret et, tad al.⁹⁷ (Tavîl)

Ahmed el-Behlûl, Hz. Muhammed (sav)'in doğduğu şehir Mekke'deki Kabe, rükn, zezem kuyusu, Minâ, Safa gibi mekanları zikreder ve bu mekanları O'na izafe ederek metheder. Yine bu mekânların O'nun sayesinde anlam ve değer kazandığını ve Hacıların ziyaretlerini gerçekleştirdiklerini belirtir.

نَبِيٌّ مُطَاعٌ فِي الْبَرِيَّةِ مُحْتَرَمٌ لَهُ زَمْرَمٌ وَالرُّكْنُ وَالْأَيْثُ وَالْحَرَمُ

İtaat edilen ve insanlar arasında saygın bir Nebî'dir. Zemzem, Rükni, Beyt ve Harâm onundur.⁹⁸ (Tavîl)

مِنِّي شَرَّفْتُ لَمَّا أَتَاهَا مَعَ الصَّافَا

كَمَا شَرَّفْتُ الْبَيْتَ الْعَتِيقُ وَزَمْرَمُ

Geldiğinde Beyt-i 'Atîk ve zemzemin şereflendiği gibi Safâ ile beraber Minâ da şereflendi.⁹⁹ (Tavîl)

⁹⁴ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 44.

⁹⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 66.

⁹⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 66.

⁹⁷ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 76.

⁹⁸ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 67.

لَقَدْ شَرَّفَ الْبَيْتَ الْعَتِيقَ وَرَمَزَمَا وَلَوْلَاهُ مَا حَجَّ الْحَجِيجُ وَأَحْرَمَا

*Beyt-i 'Atîk'a ve zemzeme şeref kattı. O, olmasaydı ne hacılar haccederdi ne de ihrama girerlerdi.*¹⁰⁰ (Tavîl)

1.8. Peygamberler Arasındaki Üstün Konumu

Hız. Peygamber'in peygamberler arasındaki üstün konumunu sık sık dile getiren Ahmed el-Behlûl, O'nun peygamberlere imamlık yapmasına, diğer nebîlerin ondan fazilet ummasına vurgu yapar. Şair, tüm peygamberlerin en üstününün Hz. Muhammed olduğunu bu durumun O'nun haşırde şefaatiyle ortaya çıktığını belirtir.

Behlûl, Hz. Peygamber (sav)'in diğer peygamberlerden üstünlüğü meselesini işlerken, "fazl" kelimesini sık sık kullanır. Şair, haşırde şefaatiyle faziletini ortaya çıkardığını, O'nun en faziletli elçi olduğunu, bütün elçilerin onun fazlını kabul ettiklerini ve Resulullah'ın faziletinin hepsinden üstün olmasına işaret eder.

شَفَاعَتُهُ فِي الْحَشْرِ تُظْهِرُ فَضْلَهُ عَلَى كُلِّ مَبْعُوثٍ إِلَى النَّاسِ قَبْلَهُ

*Kendisinden önce insanlara gönderilen her elçiye olan üstünlüğü haşırde şefaatiyle ortaya çıkar.*¹⁰¹ (Tavîl)

أَمِينٌ لِمَنْ وَحَى اللَّهُ أَفْضَلَ لِمَنْ مَرَسَ لَـ

*Allah'ın vahyinin emanetçisidir, en faziletli elçidir.*¹⁰² (Tavîl)

أَقْرَبَتْ جَمِيعَ الْمُرْسَلِينَ بِفَضْلِهِ

*Bütün elçiler onun faziletini kabul etti.*¹⁰³ (Tavîl)

لِكُلِّ نَبِيٍّ مُعْجَزَاتٍ تَقَدَّرَتْ وَفَضْلُ رَسُولِ اللَّهِ عَلَى الْكُلِّ

*Her nebînin takdir edilen mucizeleri vardır. Resulullah'ın fazileti hepsinin üzerindedir.*¹⁰⁴ (Tavîl)

⁹⁹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 70.

¹⁰⁰ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 41.

¹⁰¹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 73.

¹⁰² Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 24.

¹⁰³ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 17.

Şair divanın çeşitli yerlerinde diğer peygamberlerle Hz. Muhammed (sav)'i kıyaslar. Söz konusu bölümlerde Behlûl, Hz. Peygamber'in mevki olarak üstünlüğünü ifade ederken O'nun Cenab-ı Hak'la görüşmesinin diğer peygamberlere karşı bir üstünlük vesilesi olduğunu belirtir. Ayrıca Şair, Hz. Peygamber'in diğer peygamberlerin önderi olduğunu, emirlerinin onların buyruklarından üstün olduğunu zikreder. Ahmed el-Behlûl, kıyas yaparken Hz. Peygamber'i karanlık gecenin dolunayına, diğerlerini ise dolunayın aydınlattığı yıldızlara benzeterek teşbih sanatını kullanır.

إِمَامٌ لِرُسُلِ اللَّهِ يَدْعُو إِلَى الْهُدَى

O, Allah'ın elçilerinin hidayete çağıran imamıdır.¹⁰⁵ (Tavîl)

أَوْامِرُ كُلِّ الْأَنْبِيَاءِ تَحْتَ أَمْرِهِ وَهُمْ أَنْجَمٌ لَمَّا بَدَأَ نُورُ بَدْرِهِ

Tüm peygamberlerin emirleri onun emrinin altındadır. Onlar, tıpkı dolunayın ışığı ortaya çıktığındaki yıldızlardır.¹⁰⁶ (Tavîl)

سُبُوقٌ وَإِنْ كَانَ النَّبِيُّونَ قَبْلَهُ تَرَاهُمْ غَدَاً فِي الْحَشْرِ يَرْجُونَ فَضْلَهُ

Peygamberler ondan önce gelse de O, öncüdür. Yarın haşirde ondan fazilet umarken onları görürsün.¹⁰⁷ (Tavîl)

لَهُ السَّبِقُ فِي الْعَالِيَا عَلَى مَا تَقَدَّمَ شَفِيعٌ لِمَنْ خَافَ الْمَقَامَ الْمُعْظَمَا

Yücelikte geçmiş peygamberlerin önündedir. Yüce makamdan korkanların şefaatchisidir.¹⁰⁸ (Tavîl)

لَهُ رُتْبَةٌ تَسْتَوْلِيهِ مَوْلِيَةٌ قَدْرُهُ

O'nun değerinin yüksekliğinden dolayı yüce bir rütbesi vardır.¹⁰⁹ (Tavîl)

عَلَا قَدْرُهُ بَيْنَ النَّبِيِّينَ فَارْتَقَى عَلَى الشَّمْسِ نُوراً وَالْبُدُورِ الطَّوَالِعِ

¹⁰⁴ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 66.

¹⁰⁵ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 20.

¹⁰⁶ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 45.

¹⁰⁷ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 55.

¹⁰⁸ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 59.

¹⁰⁹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 80.

لَهُ رُتْبَةٌ تَسْمُوا عَلَى كُلِّ مُرْسَلٍ

Kıymeti nebîler arasında yüksek oldu ve nuru güneşe ve parıldayan dolunaylara yükseldi.

*O'nun tüm mürsellerin üzerinde bulunan bir konumu vardır.*¹¹⁰ (Tavîl)

لَقَدْ فَازَ بِالْعُلْيَاءِ مِنْ رَبِّهِ الْعَلِيِّ وَقَدْ خَصَّهُ بِالْقُرْبِ عَنْ كُلِّ مُرْسَلٍ

*Ulu Rabbinden yücelik kazandı ve Rabbi O'nu kendisine yakın olmakla özel kıldı.*¹¹¹ (Tavîl)

يُفُوقُ عَلَى كُلِّ النَّبِيِّينَ مَنْصِبًا وَلَا مِثْلَهُ فِي النَّاسِ شِبْهًا وَلَا زِيَا

*Mevki bakımından tüm nebîlerden üstündür. İnsanlar arasında denklik ve üslûp olarak eşi yoktur.*¹¹² (Tavîl)

1.9. Ona, Ehl-i Beytine ve Ashabına Salât ve Selâm Getirme

Hız. Peygamber'e salât getirdiğini medihlerinde dile getiren Şair, her gün bunu tekrarladığını ve zikre Râşid halifeler Ebû Bekr, 'Omer, 'Osman ve 'Ali ile başladığını ifade eder.

أَصَلِّيَ عَلَيْهِ كُلَّ يَوْمٍ وَأَتَّبَدِي بِذِكْرِ عَتِيقٍ وَالْفَتَى مِنْ بَنِي عَدِي

وَعُتْمَانَ ثُمَّ الْمُرْتَضَى نِعْمَ مَنْ هُدِي

*O'na her gün salât getirir ve zikre Ebû Bekir, 'Ömer, 'Osman ve ne kadar güzel hidayete eren 'Ali ile başlarım.*¹¹³ (Tavîl)

أَصَلِّيَ عَلَيْهِ بِالدَّوَامِ لِأَنَّهُ إِذَا جَاءَهُ الرَّاجِي يُحَقِّقُ ظَنَّهُ

*O'na devamlı salât getiririm. Çünkü umut eden ona umduğunu gerçekleştirmek için gelir.*¹¹⁴ (Tavîl)

عَلَيْهِ سَلَامٌ لَامِي كُ لَ يَ زُومٌ مَجَبٌ دَدِ

¹¹⁰ Behlül, *Dîvânü'l-Behlül*, 83.

¹¹¹ Behlül, *Dîvânü'l-Behlül*, 98.

¹¹² Behlül, *Dîvânü'l-Behlül*, 115.

¹¹³ Behlül, *Dîvânü'l-Behlül*, 41.

¹¹⁴ Behlül, *Dîvânü'l-Behlül*, 52.

*O'na her yeni gün selâmım olsun.*¹¹⁵ (Tavîl)

1.10. Gûnahtan ve Hatadan Kurtarıcı Olması

Medhiyesinin birçok yerinde Hz. Peygamber'in günahkârlara karşı merhametli şefaathçi ve şefkatli olduğunu dile getiren Behlûl, O'nun insanlar için bir sığınak olduğunu ifade eder. Şair ayrıca O'nun vesilesiyle insanların günahlarını Mevlâ'nın bağışladığından bahseder.

Behlûl, Hz. Peygamber (sav)'in hata yapmaktan kurtarması konusunu ele alırken iki hususa odaklanır. Birincisi, genel olarak ümmetini karanlıktan aydınlığa çıkarmasıdır. İkincisi ise, isyankâr ve günahkâr kimseye dahi uyarılar da bulunup onları gittikleri yoldan çevirmesidir.

Şair, ümmetine karşı merhametini ele alıp O'nun sayesinde Cenâb-ı Hak-
kın günahları bağışladığını ve sildiğini ifade eder. O, ümmetini karanlıktan çıkardığını belirtirken özellikle 'zulmet', 'hidayet', 'dalâlet' kelimelerini burada kullanır.

بِهِ يَغْفِرُ الْمَوْلَى جَمِيعَ ذُنُوبِنَا وَيَصْفَحُ عَنْ زَلَاتِنَا وَعُيُوبِنَا

*O'nunla Mevlâ tüm günahlarımızı bağışlar ve hata ve ayıplarımızı hoş görür.*¹¹⁶
(Tavîl)

نَبِيِّ بِهِ مِنْ ظُلْمَةِ الشِّرْكِ نَهْتُنَا

*O'nunla bizler şirk karanlığından hidayete ulaştık.*¹¹⁷ (Tavîl)

وَقَدْ دُمِحِيَتْ عَنْنَا بِبِهِ سَيِّئَاتُنَا

*O'nunla günahlarımız bizden silindi.*¹¹⁸ (Tavîl)

بِهِ قَدْ دُنُوتُنَا مِنْ ضَلَالٍ إِلَى هُدَى

*O'nunla, bizler dalâletten hidayete sevk olunduk.*¹¹⁹ (Tavîl)

¹¹⁵ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 62.

¹¹⁶ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 21.

¹¹⁷ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 21.

¹¹⁸ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 28.

¹¹⁹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 56.

وَكَمْ قَدْ هَدَيْنَا مِنْ ضَلَالٍ بِصَاحِبِهِ
وَأَنْقَذْنَا مِنْ كُلِّ غِيٍّ بِبَصِيحِهِ

Nicelerimiz O'nun yoldaşlığıyla dalâletten doğru yola erişti.

*O, bizleri her türlü haddi aşmadan nasihatleriyle kurtardı.*¹²⁰ (Tavîl)

Şair âsi ve günahkâr kimselere karşı Hz. Peygamber(sav)'in tutumunu da divanında işler. O'nun merhametiyle bu tür kimselerin kurtuluşa ereceğini ve endişe duymayacaklarını belirten Behlûl, Hz. Muhammed (sav)'in onlar için bir sığınak olduğunu da ifade eder.

بَشِيرٌ نَذِيرٌ كُلُّ عَاصٍ وَطَائِعٍ
وَمُنْقِذٌ مِنْ زَلَّةٍ وَذُنُوبٍ
كَفَيْلٌ بِإِنْقَازِ الْعَصَاةِ مِنَ الرَّدَى

*Hem âsinin hem de itaatkârın müjdecisi ve uyarıcısıdır. O, onları hataya düşmekten ve gûnahtan kurtarır. Âsileri yok olmaktan kurtarmaya kefilidir.*¹²¹ (Tavîl)

بِهِ يُنْقَذُ الْعَاصِي غَدًا فِي مَعَادِهِ

*O'nunla günahkâr kimse yarın varılacak yerde kurtarılır.*¹²² (Tavîl)

بِهِ يُدْرِكُ الْعَاصِي طَرِيقَ نَجَاتِهِ

*O'nunla, günahkâr kurtuluş yolunu bulur.*¹²³ (Tavîl)

لَهُ أُمَّةٌ يَوْمَ الْحِسَابِ رُجُوعُهُمْ
إِلَيْهِ لِيَحْطَى بِالْجَنَانِ جَمِيعُهُمْ
لَهُمْ أَمَلٌ فِي حُبِّهِ لَا يُضِيعُهُمْ
رَوْفٌ رَجِيمٌ بِالْعَصَاةِ شَفِيعُهُمْ

وَقَدْ غَرَقُوا فِي أْبْحُرِ الذَّنْبِ وَالْوَزْرِ

O'nun hesap günü hepsi birden cenneti kazanmak için kendisine müracaat edecek bir ümmeti vardır. Onların O'na karşı sevgisi vardır. O, onları mahcup etmez. O,

¹²⁰ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 81.

¹²¹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 20.

¹²² Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 32.

¹²³ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 39.

günah ve kusur denizine batmış oldukları halde isyankârlara karşı merhametli, müşfik ve şefaattçidir.¹²⁴ (Tavîl)

مَلَأْنَا وَإِنَّا إِذَا لِعِصَاصٍ وَقَفَا جِرٍ

O, isyankâr ve günahkâr için sığınak ve kurtarıcıdır.¹²⁵ (Tavîl)

بِهَاسَاكُمْ نَجَا عَاصٍ وَكَانَ عَلَى شَفَا

O'nun muhabbetiyle kaç isyankâr uçurumun kenarında olduğu halde kurtulmuştur.¹²⁶ (Tavîl)

بِهِ يُنْفَذُ الْعَاصِي مِنَ الرَّيْغِ وَالزَّلَلِ إِذَا جَاءَ فِي يَوْمِ الْحِسَابِ عَلَى وَجَلٍ

Hesap günü, korkmuş bir halde geldiğinde isyankâr, O'nunla hata ve sapkınlıktan kurtulur.¹²⁷ (Tavîl)

بِهِ كَمْ نَجَا عَاصٍ وَأَمَّنَ خَائِفٌ

O'nunla nice isyankâr kurtulmuş ve endişelenen emin olmuştur.¹²⁸ (Tavîl)

1.11. Ümmeti Olmanın Ayrıcalığı

Medhiyelerinde Hz. Peygamber'in ümmeti olmanın şân ve şerefinden sık sık bahseden Şairimiz, Mevlâ'nın ümmetten günahları hafiflettiği, sevapları kat kat artırdığını ifade eder. Bu arada Behlûl, Hz. Peygamber'in ümmete yönelik rehberliğine vurgu yapmayı göz ardı etmez.

وَأَمَّتْهُ قَدْ ضَاعَفَ اللَّهُ أَجْرَهَا وَخَفَّفَ عَنْهَا فِي الْقِيَامَةِ وَزَرَّهَا

O'nun ümmetinin ecrini Allah katlamış ve kıyamet gününde günahlarını azaltmıştır.¹²⁹ (Tavîl)

لَهُ أُمَّةٌ يَوْمَ الْحِسَابِ رُجُوعُهُمْ إِلَيْهِ لِيُحْطَى بِالْجَنَانِ جَمِيعُهُمْ

¹²⁴ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 48.

¹²⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 62.

¹²⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 70.

¹²⁷ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 73.

¹²⁸ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 97.

¹²⁹ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 38.

O'nun hesap günü hep birlikte cenneti kazanmak için kendisine sığınan bir ümmeti vardır.¹³⁰ (Tavîl)

لَهُ أُمَّةٌ نَأْوُوا إِلَيْهِ دِي بَدِيلِهِ

O'nun rehberliğiyle hidayete ulaşan bir ümmeti vardır.¹³¹ (Tavîl)

Ahmed el-Behlûl, Hz. Muhammed (sav)'i överken O'nun sayesinde ümmetin nâil olduğu şeyleri sayar. Bunlardan en önemlileri, O'nun sayesinde Allah tarafından ümmetin ayrıcalıklı kılınması; şan, şeref ve efendilik elde etmesi; günahlarının affı ve hafifletilmesi; övünç kaynağı elde etmesi; en yüksek makama erişmesi gibi hususlardır.

لَقَدْ خَصَّنَا الْمَوْلَى بِأَكْرَمِ مُرْسَلِ نَبِيِّ أَنَا بِالْكِتَابِ الْمُنَزَّلِ

Mevlâ bizi en değerli peygamberle özel kıldı. O, bize indirilen Kitâb'ı getiren nebîdir.¹³² (Tavîl)

بِهِ مِلَّةَ الْإِسْلَامِ تَمَّتْ وَأَكْمَلَتْ وَأُمَّتُهُ سَادَتْ بِهِ وَتَجَمَّلَتْ

وَقَدْ خَفَّ مِنْ أَوْزَارِهَا مَا تَحَمَّلَتْ

O'nunla İslâm dini tamamlandı ve kemale erdi ve ümmeti efendi oldu, güzelleşti. Ümmetin taşıdığı günah azaldı.¹³³ (Tavîl)

عَلَوْنَا بِهِ فَخْرًا عَلَى كُلِّ مِلَّةٍ وَلَمْ نَحْشَ مِنْ بُؤْسِ وَرُوعِ وَدَلَّةٍ

O'nunla her milletin üzerine çıktık övünçte ve endişelenmedik bir sıkıntı, korku ve zilletten.¹³⁴ (Tavîl)

لَهُ أُمَّةٌ مِنْ خَوْفِهَا قَدْ تَوَسَّلْتُ بِهِ وَإِلَى أَعْلَى مَقَامٍ تَوَصَّلْتُ

ذُنُوبُهُمْ وَالسَّيِّئَاتُ تَبَدَّلْتُ

O'nunla endişesinden tevessül eden ümmeti vardır. O ümmet en yüce makama ulaşmıştır. Onların günahları ve kötülükleri (sevaba) dönüşmüştür.¹³⁵ (Tavîl)

¹³⁰ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 48.

¹³¹ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 49.

¹³² Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 56.

¹³³ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 59.

¹³⁴ Behlûl, *Dîvânu'l-Behlûl*, 70.

وَأَفْضَلُ مَرْسُولٍ إِلَى خَيْرِ أُمَّةٍ

O, en hayırlı ümmete gönderilmiş en değerli elçidir.¹³⁶ (Tavîl)

عَلَّوْنَا بِهِ قَدْرًا عَلَى كُلِّ أُمَّةٍ وَنَلَّنَا بِهِ جَاهًا وَفُرْنَا بِبِنْعَمَةٍ

O'nunla, her bir ümmetten değerce üstün olduk ve bizler şeref kazandık ve nimet elde ettik.¹³⁷ (Tavîl)

وَنَلَّنَا بِبِهِ جَاهًا وَفُرْنَا بِسُودِدِ

O'nunla bizler şeref ve efendilik elde ettik.¹³⁸ (Tavîl)

Sonuç

Tarih boyunca çeşitli değişimlerle beraber varlığını sürdüren medih türü, Osmanlılar döneminde de şairlerin ilgisini çekmiştir. 17. yy. da Osmanlıların bir eyaleti olan Trablusgarb'da doğup büyüyen Ahmed el-Behlûl, divanını Hz. Peygamber (sav)'i medhe tahsis etmiştir. *ed-Durru'l-Asfâ ve'z-Zebercedi'l-Musaffâ fi Medhi'l-Mustafa, Sırru Bâbu'l-Vusûl* ve *Dîvân-ı Behlûl* gibi farklı isimlerle anılan divan Peygamberimiz Hz. Muhammed için yazılmış ve başta Libya olmak üzere Kuzey Afrika'da meşhur bir medhiyedir. Divan, Kâdî İyâz'ın *el-'İyâdiyye* isimli manzumesine yazılmış bir tahmis olup Arap alfabesinin 29 harfinin her biriyle başlayıp beşlemelerin sonlarını da yine aynı harfle bitirdiği 29 kasideden oluşur. Ahmed el-Behlûl divanında Hz. Peygamber'i medhederken çeşitli konulara yer vermiştir.

Ahmed el-Behlûl'un şiirlerinde Hz. Peygamber'i överken değindiği konulardan biri, doğumunun güzelliğidir. Şair, şiirlerinde O'nun doğumunu soyu ile beraber zikretmiştir. Bu beyitler incelendiğinde, O'nun Hâşimî oluşu, Hz. İbrahim'in soyundan gelmesi ve kabilesinin diğer kabilelerden farklı oluşuna vurgu yapıldığı görülür.

¹³⁵ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 73.

¹³⁶ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 80.

¹³⁷ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 87.

¹³⁸ Behlûl, *Dîvânü'l-Behlûl*, 28.

Hız. Peygamber'in şirk ile mücadelesini göz önünde bulunduran Behlül, onun şirk ateşini söndürdüğünü, zulmeti ortadan kaldırdığını, dalâletin duvarlarını yıktığını birçok yerde dile getirir.

Şair, Hız. Peygamber'i överken, onun ahlakından bahsetmeyi unutmaz ve O'nun cömertliği, hamiyetperverliği ve iffetinden bahseder. Ayrıca Behlül, ahlakının yüceliğine, mahlûkat içerisinde onun gibi bir ahlaka sahip olan başka birinin olmadığına, Cibril'in onun göğsünü yarmasının ahlakî güzelliğinin kanıtı olduğuna ve ahlakî vasıflarının sayılamayacak kadar çok olduğuna değinir.

Şair, yine Hız. Peygamber'in yüz güzelliğine, insanlar ve cinler arasında yaratılış itibarıyla benzerinin olmamasını belirterek şemaline dair özelliklerinden bahseder.

Ahmed el-Behlül, medhiyelerinde en çok Hız. Peygamber'in mucizelerinden ve mucizeleri içerisinde de en çok isrâ ve miraç olayından bahseder. Onun genel olarak bahsettiği mucizeler; isrâ, miraç, Kur'ân, bulutun O'nu gölgelemesi, namaz, farz ve sünnetleri öğretmesi, Cibril tarafından göğsünün yarılması ve Ümmü Ma'bed hadisesidir. Behlül, ayrıca mucizelerinin sayıca çok olduğunu ve bunların *Sahîhahayn'* da geçtiğini ifade eder.

Behlül'ün, Hız. Muhammed'i medh ederken üzerinde durduğu konulardan bir diğeri de O'nun şefaatchiliğidir. Hız. Peygamber'in hayattayken ve vefatından sonra da şefaateceği, kıyamet günü ve hesap gününde şefaatiyle insanları azaptan kurtaracağına değinen şair, O'nun şefaatiyle endişe ve korkunun her nefis için ortadan kalkacağından ve şefaatinin ümmeti için bir sermaye olduğundan bahseder.

Ahmed el-Behlül, Hız. Peygamber'e duyduğu özlemi divanında birkaç yerde belirtir. Hız. Peygamber'e hasret ve özlemini dile getirirken şair, arkadaşları Hz. Ebû Bekir ve medfun olduğu Yesrib'den de bahseder.

Ahmed el-Behlül, Resûlullah'ı meth ederken, O'nun yaşadığı mekânları zikreder. Şair, Hız. Peygamber'in hicret yurdu Medîne'den bahsederken, Taybe ve Yesrib isimlerini kullanır. Behlül ayrıca, O'nun kabrini, doğduğu yer olan Mekke'deki zezem kuyusunu, Safâ ve Merve'yi ve Beyt-i Haram'ı da zikretmeyi unutmaz.

Hz. Peygamber'in peygamberler arasındaki üstün konumunu sık sık dile getiren Ahmed el-Behlûl, O'nun peygamberlere imamlık yapmasına, diğer nebîlerin ondan fazilet ummasına vurgu yapar. Şair, tüm peygamberlerin en üstününün Hz. Muhammed olduğunu, bu durumun O'nun haşirde şefaathetmesiyle ortaya çıktığını belirtir.

Hz. Peygamber'e salat getirdiğini medhiyelerinde dile getiren şair, her gün bunu tekrarladığını ve zikre Râşid halifeler Ebû Bekr, 'Ömer, 'Osman ve 'Ali ile başladığını ifade eder.

Medhiyesinin birçok yerinde Hz. Peygamber'in günahkârlara karşı merhametli, şefaathetçi ve şefkatli olduğunu dile getiren Behlûl, O'nun insanlar için bir sığınak olduğunu ifade eder. Şair ayrıca O'nun vesilesiyle insanların günahlarını Mevlâ'nın bağışladığını söyler.

Medhiyelerinde Hz. Peygamber'in ümmeti olmanın şân ve şerefinden sık sık bahseden şairimiz, Mevlâ'nın, ümmetten günahları hafiflettiği, sevapları kat kat artırdığını, ümmetin peygamberler içerisinde en kıymetlisiyle müşerref olduğunu ve diğer ümmetlerden O'nun sayesinde üstünlük kazandığını ifade eder. Bu arada Behlûl, Hz. Peygamber'in ümmete yönelik rehberliğine vurgu yapmayı göz ardı etmez.

Ahmed el-Behlûl, Hz. Peygamber (sav) için yazdığı medhiyelerinin her birinin başında sevgiliden ayrılmanın acısı, onun için dökülen gözyaşları, ayrılık acısının şairi hasta etmesi, sevgiliye duyulan özlem gibi hususlara yer vererek Câhiliye devri kaside yapısına bağlı kalmıştır. Bu yönüyle Câhiliye dönemi özelliklerini taşıyan medhiyeler, medih kısmında çoğunlukla Hz. Peygamber (sav)'in şefaathet ve mucizelerini ele almasıyla Osmanlı döneminde yazılan bu tür medhiyelerle benzerlik gösterir. Ayrıca Osmanlı döneminde birçok temanın işlendiği şiir divanlarından farklı olarak Behlûl'ün divanı tamamen Hz. Peygamber (sav)'i medih temasıyla oluşmuştur. Şair, divanda sade bir dil kullanmış ve şiirlerini taviil bahriyle nazmetmiştir.

Kaynakça

Ahatlı, Erdinç. "Şakk-ı Sadr". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 38: 309-310. Ankara: TDV Yayınları, 2010.

- Ahmed en-Nâib el-Ensârî. *el-Menhelu'l-'Azib fî Târîhi Tarablusi'l-Garb*. Trablusgarb: Mektebetu'l-Fercânî, ts.
- Ahmed en-Nâib el-Ensârî. *Nefehâtu'n-Nisrîn ve'r-Reyhân*. Kâhire: Metâbî'u's-Sicillî'l-'Arab, 1994.
- Bagdâdî, İsmâ'îl b. Muhammed. *Hediyetu'l-'Ârifîn*. 2 Cilt. Beyrût: y.y., 1951.
- Bagdâdî, İsmâ'îl b. Muhammed. *Îdâhu'l-Meknûn fî'z-Zeyli 'alâ Keşfi'z-Zunûn*. Nşr. Mehmed Şerefeddîn [Yaltkaya]. 2 Cilt. Beyrût: y.y., 1399.
- Behlûl, Ahmed. *Dîvânu'l-Behlûl*. Nşr. Ahmed el-Kat'ânî. Trablusgarb: Mektebetu'n-Necâh, 2016.
- Cevherî, İsmâ'îl b. Hammâd. "Mdh". *Sihâh*. Ahmed 'Abdulgafûr 'Attâr. 1: 403. 6 Cilt. Beyrût: Dâru'l-'İlm li'l-Melâyîn, 1987.
- Demirayak, Kenan. *Arap Edebiyatı Tarihi: Osmanlı Dönemi (Mısır ve Bilâdü'ş-Sam Bölgesi)*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık, 2015.
- Durmuş, İsmail. "Methiye". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 29: 406. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Eren, Mehmet. "Ümmü ma'bed". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42: 325-326. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Eser, Mithat. "Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine Dair Rivayetlerin Değerlendirilmesi". *Journal of Islamic Research* 1 (2011): 44-54.
- Eşref Fevzî Sâlih. *Şuyûhu'l-Ezher*. Gize: Hibetu'n-Nîlî'l-'Arabiyye, 1997.
- Ezherî, Muhammed b. Ahmed. "Mdh". *Tehzîbu'l-Luga*. Nşr. Muhammed 'İvad Mur'ib. 4: 251. Beyrût: Dâru İhyâi't-Turâs, 2001.
- Fidan, İbrahim. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbnû'n-Nakîb el-Huseynî ve Şiirleri*. Ankara: Gece Kitaplığı, 2016.
- İbn Galbûn, Muhammed b. Halîl. *et-Tezkâr fî Men Meleke Tarâblus ve Mâ Kâne bihâ mine'l-Ahbâr*. Bingâzi: Dâru'l-Medâri'l-İslâmî, 2002.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukerrem. "Mdh". *Lisânu'l-'Arab*. 2: 589. 15Cilt. Beyrût: Dâru Sâdir, 1993.

- Küçükşarı, Mücahid. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden İbrâhîm es-Sefercelânî ve Şiirleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2017.
- Muhibbî, Muhammed Emîn b. Fadlullâh. *Hulâsatu'l-Eser fî A'yânî'l-Karnî's-Sânî 'Aşer*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, ts.
- Samancı, Yusuf Sami. *Osmanlı Dönemi Arap Şairlerinden Mencek Paşa ve Şiirleri*. Konya: Çizgi Kitabevi, 2017.
- Suzan, Yahya. "Arap Şiirinde Bir Nazım Türü: Muhammes". *e-Şarkiyât İlmî Araştırmalar Dergisi* 4 (Kasım 2010): 17-37.
- Tâhir Ahmed ez-Zâvî. *A'lâmu Lîbyâ*. Bingâzî: Dâru'l-Medâri'l-İslâmî, 2003.
- Topal, Şevket. "Şürünbülâlî". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 39: 274-276. Ankara: TDV Yayınları, 2010.
- Ziriklî, Hayreddîn. *el-A'lâm*. 8 Cilt. Beyrût: Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, 2002.